

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FAKULTA TEOLOGICKÁ
KATEDRA TEOLOGICKÝCH VĚD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ VE MĚSTĚ CHEBU OD
KONCE 19. STOLETÍ DO POLOVINY 20. STOLETÍ

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda Th.D

Autor práce: Jitka Ernestová

Studijní obor: Náboženská výchova a etika

Ročník: IV

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 31. března 2015

Poděkování

Děkuji doc. ThDr. Rudolfu Svobodovi Th.D za vedení práce a cenné rady, které mi po dobu studia poskytoval.

Obsah:

Úvod	5
1. Chebsko a město Cheb od konce 19. století do 20. století.....	7
2. Systém vzdělávání, typy škol, legislativa a postavení učitelů 1869 -1953....	10
2.1 Systém vzdělávání od roku 1869 do roku 1918 ve školách státních.....	11
2.2 Postavení učitelů od roku 1869 do roku 1918.....	11
2.3 Systém vzdělávání od roku 1869 do roku 1918 ve školách církevních..	12
2.4 Systém vzdělávání od roku 1918 do roku 1953.....	12
3. Rudolfinum velkorysá vzdělávací instituce a školy do něj sloučené.....	17
3.1 Německé reálné gymnázium 1900-1945.....	19
3.2 Ústav pro vzdělávání učitelů 1875-1945.....	23
3.3 Dívčí lyceum.....	25
3.4 Státní německá reálná chlapecká škola.....	25
3.5 Německá lesnická škola.....	26
4. Odborná škola a učňovská škola v Chebu.....	26
4.1 Stavební škola pro vodní hospodářství a techniku v období 1906-1945.	27
4.2 Obchodní škola.....	27
4.3 Učňovské školství	28
5. První soukromá, církevní škola a výchovný učitelský ústav.....	29
5.1 Založení 1. soukromé, církevní školy a výchovného učitelského ústavu v Chebu – okruh působení od roku 1869 do 1918	29
5.2 Okruh působení od roku 1918-1945	32
6. První česká menšinová škola v Chebu	35
6.1 Národnostní rozložení.....	35
6.2 První česká menšinová škola v Chebu	36
6.3 První české reálné gymnázium v Chebu	39
Závěr	40
Seznam použité literatury a zdrojů	42
Abstrakt	45
Abstract.....	46

Úvod

Oblast vzdělávání se jako každá lidská činnost vyvíjí, mění a prochází různými etapami. Z historie vzdělávání jasně a čitelně vyplývá kulturní i technická úroveň společnosti, která do vzdělávání promítá potřeby své doby, aby tak zužitkovala znalosti i dovednosti toho času všeobecně dostupné. Místo – region, kde je sám proces vzdělávání aplikován, má zároveň možnost tento proces také ovlivňovat. Bez diskuze platí vzdělaný národ – prosperující stát. Neméně důležitá je také mozaika vzdělávacích oborů a poskytovatelů vzdělávání. Z historie vzdělávání jasně a čitelně vyplývá kulturní i technická úroveň společnosti, která do něj promítá potřeby své doby, aby tak zužitkovala znalosti i dovednosti toho času všeobecně dostupné.

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat vzdělávání, které probíhalo ve městě Chebu a podat pokud možno ucelený obraz, jak a kde se místní významné vzdělávací subjekty potkávaly a doplňovaly.

Osudy škol, kterým se bude práce věnovat, měly něco společného. Měly jednoho společného jmenovatele, díky kterému se jejich osudy vzájemně protnuly. Tím společným jmenovatelem bylo chebské Rudolfinum. Téma vzdělávání ve městě Chebu a budova Rudolfinum jsou červenou nití, která vede celou bakalářskou práci.

Prameny, které poskytly zdroje k napsání této práce, byly především kroniky škol, o kterých bude psáno a které se naštěstí dochovaly v okresním archivu v Chebu. Je sice možno namítnout, že kroniky nejsou odbornou literaturou, ale jsou jedinečné svou autenticitou. Tím, že jsou dnes dostupné v digitální formě na stránkách Státního okresního archivu v Chebu, je možno v nich pátrat a listovat, tím pádem i srovnávat, jak byly vnímány události, které byly pro Cheb významné. Mnoho informací poskytla také Encyklopedie města Chebu, která je rovněž v digitální podobě dostupná na stránkách města. Dalšími zdroji pak byly odborné publikace historiků Jaromíra Boháče *Zmizelé Čechy – Cheb* a Lorenze Schreinerera *Heimatkreis Eger*, další informace také poskytl almanach Gymnázia Cheb a *Almanach 4. ZŠ*, která je pokračovatelkou církevní školy

sester Svatého kříže v Chebu. V neposlední řadě bylo také čerpáno z knihy Dějiny pedagogiky od Dany Kasperové a Tomáše Kaspera, odborných článků v e-podobě, které pojednávaly o dějinách Chebu, nebo o církevním a státním školství té doby a jsou uvedeny ve zdrojích. Informace byly také čerpány z bakalářské práce Mgr. Jandové, která se zabývala vývojem školské správy v meziválečném Československu a konečně e-portal ASPI, kde bylo možno vysledovat zákony zpětně do období vzniku Československa v roce 1918.

Práce má 6 základních kapitol. V první je popsán historický vývoj na Chebsku od konce 19 století, mezi oběma válkami až do 50 let minulého století. Zároveň je v této kapitole popsáno, jak se tento vývoj promítl do života společnosti, na potřebě nových vzdělávacích oborů, na průmyslu i na životním stylu obyvatel.

V druhé kapitole je zaznamenán systém vzdělávání po celé období, které zahrnuje bakalářská práce, rozdíly mezi školami státními a církevními a příslušná legislativa. Zákony jsou dobrým zpětným zrcadlem pro pochopení jak se i školství modernizovalo a přizpůsobovalo době.

Třetí kapitola je věnována Rudolfinu a školám, které byly do něj sloučené a v něm následně působily. Tato vzdělávací instituce dal městu Chebu punc města vzdělanosti, protože žádné jiné město v okolí podobnou institucí nedisponovalo.

Čtvrtá kapitola je věnována Odborné škole a učňovskému školství v Chebu. Tato škola byla další významnou institucí poskytující vzdělání.

Pátá První soukromé, církevní škole a výchovnému učitelskému ústavu v Chebu. Církevní škola v Chebu, založená řádem Milosrdných sester svatého Kříže poskytovala postupně vzdělání všech stupňů od mateřské školky po vyšší odbornou školu. Křížové sestřičky, jak jim obyvatelé města říkali, požívaly velikou úctu místních obyvatel a jejich vzdělávací a charitativní činnost byla na vysoké úrovni.

Šestá První české menšinové škole v Chebu a Prvnímu českému reálnému gymnáziu v Chebu. Tato poslední kapitola je věnována všem Čechům, a jejich snaze žít důstojný život v prostředí, které bylo pro ně víc než nepřátelské. Všem těmto neznámým statečným lidem, kteří chtěli s Němci žít, ale nechtěli se Němci stát.

Bakalářská práce končí v padesátých letech minulého století, v době kdy se naše školství přizpůsobilo nové hospodářské a politické situaci. Na výběr bohužel nemělo.

Při zpracování této práce byla použita metoda přímá, synchronní a komparativní.

1. Chebsko a město Cheb od konce 19. století do 50 let 20. století

Bouřlivý rozvoj průmyslu na konci 19. století a obnova 1. světovou válkou poničené Evropy vyvolaly změnu stylu života. Změnila se tím logicky i oblast a nabídka pracovních příležitostí a souběžně s tím i potřeba a způsob zaměstnávání. Protože tyto změny šly napříč celým starým kontinentem, nebylo Chebsko pochopitelně žádnou výjimkou. Ke geografickým informacím je dobré poznamenat, že tento region, součást tehdejších Sudet nepatřil ani v období, kdy jsme byli součástí Rakousko-Uherska, ani po vzniku samostatné Československé republiky, a ani v dalších historických etapách až do dneška, k vyložené průmyslové oblasti jako třeba Ostravsko. Tento region byl díky své poloze od pradávna spojnicí mezi zeměmi českými a zeměmi západní Evropy, především pochopitelně se zeměmi našeho nejbližšího souseda se zeměmi Německými, konkrétně horními Franky. Kromě lázeňského trojúhelníku a dobře fungujícímu lázeňství byla na Chebsku, Sokolovsku a Karlovarsku zastoupena různá řemesla. Znamé bylo například krajkářství, které v chudém Krušnohoří často živilo celé rodiny. Mohlo by se zdát, že se jednalo prioritně o ženskou práci, často však bylo nutno, aby přiložili ruku i muži z rodiny.

Cheb sám byl známým centrem cínařského řemesla. Toto řemeslo prožilo svůj největší rozkvět během středověku, ale postupem doby zaniklo. Jako poslední cínař, vykonávající řemeslo byl v roce 1895 uváděn Josef Drunn. Svou dílnu ale neměl v Chebu, nacházela se v domě Warschau v Karlových Varech. Po něm se již o žádném oficiálním cínaři v Chebu, Sokolově a ani v Karlových Varech nedočteme. Řemesla fungovala ve formě různých manufaktur jako např. výroba porcelánu Haas a Czjzek v Lokti nad Ohří, sklárna Mooser v Karlových Varech a podobně.¹

Kromě výroby porcelánu a skla by bylo nespravedlivé nezmínit i výrobu hudebních nástrojů – houslí v Lubech u Chebu a žesťových nástrojů v Kraslicích u Sokolova.²

¹ Srov. BURACHOVIČ, S. *Sláva a zánik cínařského řemesla v Karlových Varech*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <<http://kvmuz.cz/public/data/upload/zanik-cinarskeho-remesla-v-karlovyeh-varech.pdf>>.

² Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 239-264.

Přímo v Chebu fungoval od roku 1873 pivovar. Oficiální název byl První akciový pivovar a vařilo se zde jak světlé, tak i tmavé pivo. Specialitou a zvláštností bylo světlé, třinácti stupňové pivo Egerer Urbräu. V období před 1. světovou válkou pivovar produkoval více než 115 000 hektolitřů piva a v roce 1930, jak píše dobové zdroje, zaměstnával pivovar 300 lidí a produkoval 182 000 hektolitřů piva (ještě v roce 1990 se v Chebském pivovaru uvařilo 300 000 hektolitřů piva, zrušen byl definitivně, i přes protesty a smutek chebských občanů v roce 1994 a jeho původní a historicky cenná varna a další zařízení bylo pod cenou prodáno kamsi do Německa).

Od roku 1865 fungovalo v Chebu železniční spojení s Bavorskem a se Saskem a od roku 1867 fungovalo železniční spojení s Prahou. Budovu nádraží vyprojektoval ve stylu florentské neorenesance mnichovský architekt Heinrich Hügel. Tento železniční uzel měl již ve svých počátečních letech 11 hlavních kolejí, dále disponoval 131 výhybkami, 5 točnami a 2 posunovacími plochami. Denně do Chebu přijelo a také z něj odjelo cca 100 nákladních a osobních vlaků a za rok bylo přepraveno 800 000 cestujících. Tak velké nádraží nebylo obvyklé a jen potvrzovalo, že město Cheb je vstupní i výstupní branou z českých zemí tehdejšího Rakouska-Uherska. Při takové důležitosti je s podivem, že impuls k výstavbě nádraží nepřišel z české strany, ale naopak ze strany německé. Ovšem nejzajímavější na celé věci je to, že ani po vzniku ČSR v roce 1918 se chebské nádraží nestalo majetkem nově vzniklého státu, ale zůstalo v držení bavorských železnic. Česká a německá strana, tzn. Československé státní dráhy a Německé říšské dráhy vyřešily celou situaci tak, že vytvořily Společnost pro odbavování všech pěti hlavních tratí v Chebu a ta pak byla pod správou Říšské dráhy až do roku 1938, kdy se ČSR podvolila mnichovskému diktátu a nedobrovolně se vzdala Sudet ve prospěch Velkoněmecké říše.³

Dalším významným podnikatelským počinem bylo založení továrny na jízdní kola značky Premier v roce 1875 a v roce 1914 továrny Eska. Ve třicátých letech minulého století se staly motocykly, na které se zaměřila výroba továrny Premier vedoucí značkou na trhu v ČSR. Nápaditost a flexibilitu v podnikání dosvědčuje továrně Premier i kolekce dětských kočárků z přelomu 20. - 30. let taktéž z minulého století. Obě továrny fungovaly a přežily obě světové války, přežily oba totalitní režimy, bohužel po roce 1989 zmizely v propadlišti dějin.

³ Srov. BOHÁČ, J. *Zmizelé Čechy: Cheb*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008, str. 29-30.

Dalším významným počinem ovlivňujícím zaměstnanost a potřebu vzdělaných, konkurence schopných lidí na Chebsku bylo založení Obchodní a živnostenské komory a to v roce 1875.

V meziválečném období byly dalšími významnými zaměstnavateli také továrny Přádělna J. Neumann, Přádělna Seidler & Co. Obě tyto továrny fungovaly i v období po druhé světové válce až do roku 1989. Sloučeny byly pod jeden právní subjekt a obě pochopitelně nesly jiný oficiální název a to Přádělny česané příze Cheb, ale i tak se používal mezi obyvateli vžitý, hovorový a vlastně původní název „Seidlerka“ nebo „Neumannka“.⁴

Z výše popsané situace je naprosto zřejmé, že tradiční řemesla ve své konvenční podobě nemohla pokrýt potřebu doby konce 19. století a počátku století 20. V žádném případě pak nemohla konkurovat prudce se rozvíjejícímu průmyslu v tehdejších Sudetech⁵.

Hraniční oblasti původní monarchie a nyní nově vzniklého státu, mohly právě nyní těžit ze své polohy. To co bylo dříve nevýhodou, se stalo pravým opakem a tehdejší podnikatelé si toho byli velice dobře vědomi. Do průmyslu přicházely toky peněz, které je podle prvotního zákona ekonomiky třeba zhodnotit. Růstu ekonomické prosperity těchto oblastí nahrával i hlad po nových výrobcích a to v množství, které opět původní dodavatelé a malovýrobci-řemeslníci nemohli zabezpečit. Trh a jeho hlad se stal vše určující. Zde vyvstala potřeba od základů reformovat učňovské a další vyšší vzdělávání. Logicky se očekávalo, že znalosti teorie a praxe budou paralelně růst. K tomu se přidalo očekávání, že vyučením a případně dalším vzděláním dosud nevyučených, v lepším případě zaučených pracovních sil dojde k posunu tím směrem, že tito zaměstnanci budou odvádět vyšší pracovní výkony. Rovněž se oprávněně očekávalo, že problémy běžné praxe budou odstraňovány jaksí za provozu a snadněji, právě proto, že se pracovníci budou moci opřít o své teoretické znalosti, které spojí se znalostmi praktickými. Tak jako si jednotliví řemeslníci vychovávali k obrazu svému své učně a tovaryše, tak i průmysl začal vytvářet učňovské obory. Po třech letech

⁴ Srov. BOHÁČ, J. *Zmizelé Čechy: Cheb*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008, str. 29-30; Muzeum Cheb: Kola Eska-Premier. [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.muzeumcheb.cz/Expo/Expon/Kola.html>.

⁵ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 204-206; BOHÁČ, Jaromír. *Zmizelé Čechy: Cheb*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008., s. 29-30.

teoretické přípravy skládali učni teoretickou zkoušku a následně také i zkoušku praktickou. Z těchto nově, již pro konkrétní oblast v průmyslu vzdělaných lidí se pak rekrutovali vyšší odborní pracovníci. Jednalo se o mistry – vedoucí dílen, nebo továrních úseků.⁶

Stejně to bylo i v oblasti obchodu a služeb. Obchodníkům a obchodním společnostem ukládal za povinnost Obchodní řád z roku 1859, aby učni, budoucí obchodníci byli vzdělávání ve tříletých učňovských oborech. V prvopočátcích se tedy vzdělávalo takto: praktická část výuky byla věcí podniku. Teorie byla věcí školy, kam se docházelo v neděli odpoledne a večer. Díky tomuto systému se ale brzy ukázalo, že školy jsou schopny poskytnout jen málo odborníků. Školy tedy přešly na dvoufázový systém vzdělávání. Vyučovalo se ráno a večer, při zachování podmínky, aby to co se učni naučili v teoretické přípravě, pak následně procvičovali v praxi. S dnešní teoretickou a praktickou úrovní vzdělávání se však tyto první kroky nedají vůbec srovnávat. Z dnešního úhlu pohledu se jednalo spíše o kurzy teoretické přípravy, kde učni obdrželi skromné odborné rady a instrukce. Ke kvalitativní i ke kvantitativní změně došlo v roce 1897. Od tohoto data studovali všichni stejným způsobem. Teoretická příprava měla stejný, předepsaný základ pro všechny, i když se připravovali pro různá budoucí povolání. Nikdo nemohl složit závěrečnou učňovskou zkoušku, aniž by nezískal předepsané znalosti v matematice a příslušném jazyce.⁷

2. Systém vzdělávání, typy škol, legislativa a postavení učitelů 1869-1953

Pro komplexní vykreslení situace je třeba nahlédnout, jaké typy škol fungovaly, jak byly legislativně ukotveny a jak vzdělanostní struktura korelovala s trhem práce a jeho požadavky. Jak docházelo ke změnám ve společnosti, měnilo se také společenské postavení učitelů. V meziválečném období mělo učitelské a profesorské povolání vysokou prestiž.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

2.1 Systém vzdělávání od roku 1869 do roku 1918 ve školách státních

Prvním zákonem, který na mnoho desítek let ovlivnil vzdělávání v Čechách a nahradil do té doby platné tereziánské školské zákony, byl zákon č. 62/1869 – říšský školský zákon. Vypracoval ho v roce 1869 ministr Leopold Hasner a ve staré monarchii byl určujícím právním předpisem pro školství.

Dle tohoto tzv. Hasnerova zákona se následně:

- zavedla nová organizační struktura školství v Čechách
- zavedly nové vyučovací předměty
- zavedla osmiletá školní docházka
- vymezila pravidla ekonomického a sociálního postavení učitelů
- zřídily osmileté obecné školy a osmileté školy měšťanské
- založily čtyřleté učitelské ústavy s maturitou

Zákon také potvrzoval rovnoprávnost všech hlavních jazyků monarchie (na území Čech a Moravy to byl jazyk český a německý). V té době začaly úřadovat místní, okresní a zemské školské rady.

2.2 Postavení učitelů od roku 1869 do roku 1918

Po složení maturitní zkoušky mohl absolvent čtyřletého učitelského ústavu nastoupit jako podučitel na dvouletou praxi. Následně bylo nutno složit zkoušku učitelské způsobilosti a teprve potom mohl učit na obecné škole. Pokud chtěl mít možnost učit na škole měšťanské, musel složit následnou další zkoušku způsobilosti z vybraných odborných předmětů. Tato zkouška odpovídá aprobaci, kterou skládají dnešní učitelé.

Učitelům bylo přiznáno vyplácení služného a byla jim přiznána penze. Platil učitelský celibát, který nařizoval, že na školách směly vyučovat pouze svobodné absolventky ženských učitelských ústavů (toto diskriminující nařízení bylo zrušeno teprve v roce 1918). Vzdělávání učitelů a učitelek v učitelských ústavech založených k tomuto účelu, bylo striktně odděleno. Studium na učitelském ústavu trvalo čtyři roky a v ročníku nesmělo studovat více než 40 studentů(ek) u každého učitelského ústavu byla zároveň zřízena cvičná a vzorová obecná škola – zde adepti učitelského povolání vykonávali povinnou praxi. Součástí dívčích učitelských ústavů byla tzv. zahrádka dětská, což jsou dnešní mateřské školy. Výuka náboženství ve školách byla věcí církve, ale dozoroval ji

stát. Zákon se dočkal jedné novelizace a to v roce 1883. Tato novelizace umožnila rodinám v tíživé sociální situaci požádat o úlevu. Pokud bylo vyhověno žádosti rodičů, mohla být povinná osmiletá školní docházka zkrácena na dobu 6 let.

I když tento zákon vznikl mnoho let před vlastním vznikem Československé republiky, nebylo jej možno vynechat, neboť všechny další zákony a novelizace na něj přímo navazovaly a tak vlastně pozbyl definitivní platnosti až po roce 1945.

2.3 Systém vzdělávání od roku 1869 do roku 1918 ve školách církevních

Pro církevní školy byl významným datem rok 1868. Od tohoto roku v zemích bývalého Rakouska – Uherska řídil ve všech směrech školy stát. Opět zde hraje roli primární roli Hasnerův školský zákon, který měl svůj prvo počátek v zákoně státním ze dne 21. prosince 1867 č. 142 Sb. o obecných právech občanů státních, zejména o jeho ustanovení o rovnosti všech občanů, úplné svobody víry a svědomí. V článku 17 je pak psáno, že *o vyučování náboženství ve školách přísluší péči míti církvi neb společnosti náboženské, již se dotýče*. Článek předesílá, že „státu náleží v příčině veškerého vyučování vychovatelství právo nejvyššího řízení a dozorství“.⁸

O rok později byl vydán zákon č. 48 Sb. o postavení škol k církvi a říkal, že církve má pouze možnost dohlížet na vyučované hodiny náboženství.

Novelizace tohoto zákona v roce 1883 navýšila hodinovou dotaci výuky náboženství, ale možnost dozoru nad systémem výuky si stát ponechal.⁹

2.4 Systém vzdělávání od roku 1918 do roku 1953

Po vzniku nové československé republiky došlo pochopitelně ke změnám v legislativě. Nový stát chtěl sice rychle vymazat stopy Rakouska-Uherska ve všem, kde se to zdálo být možné, ale po uklidnění radostných emocí ze vzniku samostatného státu, se ukázalo být rozumnější navázat na to, co fungovalo. Případně využít novelizací

⁸ Srov. FUREK, A. *PRÁVNÍ PŘEDPISY ČR upravující právní postavení církvi a náboženských společností a další související otázky 1918 - 1855: Základní zákon státní daný dne 21. prosince 1867 o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených* [online]. 1999 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z3.htm>.

⁹ Srov. JANČAROVÁ, M. *Právní úprava výuky náboženství v Českých zemích v 19. a 20. století* [online]. Praha: Společnost pro církevní právo, 2008, 28.2.2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/30-41/39-cele.pdf>.

k tomu, aby nedošlo místo k modernizaci a k zefektivnění spíše k destrukci a paralyzaci nového státu.

V nové československé republice byly od roku 1918 pro školy státní i církevní přípustné tyto varianty studia:

- 1) povinná školní docházka byla osmiletá a skládala se z pětileté obecné školy a tříleté měšťanské školy, přičemž tyto bylo možno institučně oddělit a následně pokračovat např. na gymnáziu, nebo na reálné škole.
- 2) gymnázia byla osmiletá a odcházelo se do nich po ukončení 5. ročníku obecné školy
 - klasická gymnázia byla zaměřena na výuku řečtiny a latiny
 - reálná gymnázia měla zvýšený počet matematicko-přírodovědných předmětů
- 3) reálná škola měla délku studia 7 let a připravovala studenty pro odborná povolání
- 4) učitelské ústavy připravovaly na povolání učitele na obecné a měšťanské škole ve čtyřletém studiu a učitelky pro mateřské školy ve dvouletém studiu
- 5) z hlediska pohlaví byly školy dívčí, chlapecké, nebo smíšené (vyjma studia oboru učitelka v mateřské škole)
- 6) školy experimentální nebo speciální (Baťova škola ve Zlíně)
- 7) školy rozdělené podle zřizovatele na školy státní, soukromé a církevní¹⁰

Státní školy – legislativa

I když není cílem podrobný rozbor tehdejších platných zákonů, není možné se bez zmínky o těch nejdůležitějších, nebo o jejich případných novelizacích obejít. Pro ucelený obraz bylo použito v práci více zdrojů, kde je možno příslušné zákony najít.

Zákonem č. 2/1918 Sb. byl zřízen Úřad pro správu vyučování a národní osvětu a dvanáct nejvyšších správních úřadů (usnesením vlády téhož roku přejmenovány na

¹⁰ Srov. *Školákem v protektorátu - Projekt památníku Terezín: Slovník pojmů a jmen* [online]. 2011 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php?option=com_glossary&task=list&letter=R&Itemid=66.

Srov. KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha : Grada, 2008, s. 97;

JANČAROVÁ, Markéta. *Právní úprava výuky náboženství v Českých zemích v 19. a 20. století* [online]. Praha: Společnost pro církevní právo, 2008, 28.2.2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/30-41/39-cele.pdf>; KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana. *České učitelstvo a Hasnerovy zákony* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2014-03-16]. ISBN 1213-7499. Dostupné z: http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/e-pedagogium_2010/eped_III.pdf.

ministerstva). Od této chvíle tedy Ministerstvo školství, v jehož rozsáhlé kompetenci bylo např.:

- příprava osnov a vládních nařízení (z oblasti školství)
- vydávání všeobecných směrnic pro oblast školství
- schvalování normativních instrukcí podřízených institucí
- finanční rozpočet rezortu školství
- vydávání zkušebních řádů
- jmenování inspektorů
- třístupňové řízení obecných a měšťanských škol (prostřednictvím školských rad obecních, okresních a zemských)

Zajímavý je zákon č. 293/1919 Sb. na základě tohoto zákona došlo ke sjednocení systému výuky na středních školách v českých zemích a na Slovensku včetně Podkarpatské Rusi. Za vzor byly vzaty rakouské vyučovací stanovy a ty se tímto staly právním základem pro vyučování na středních školách.

Pokrokový byl zákon č. 455/1919 Sb., který zrušil povinný celibát pro učitelky na obecních a měšťanských školách.

Následně přišel tzv. malý školský zákon č. 292/1920. Říkalo se mu sice malý, ale pro školství měl veliké důsledky. Upravoval správu školství, tak aby došlo k unifikaci dosud roztržitého vzdělávacího systému, aby se organizačně a obsahově stejně vyučovalo a vzdělávalo jak v českých zemích, tak i na Slovensku. Není pochyb o tom, že se jednalo o nejvýznamnější legislativní počín, který na požadovanou úroveň posílil kompetence ministerstva školství a národní osvěty a předal mu veškerou působnost v oblasti středního a odborného školství a školství vysokého. Mimo jiné aktuálně zavedl nové povinné vyučovací předměty, jako byla tělesná a občanská výchova, pro chlapce byl zaveden jako povinný předmět ruční práce a dívky měly nově jako povinný předmět nauku o domácím hospodářství pro dívky. Německý jazyk byl ke dni platnosti zákona na českých školách ustanoven jako nepovinný (novelizace zákona v roce 1935 jej opět jako povinný zavedla na školách měšťanských).

Výuka náboženství byla sice stanovena jako povinná, ale dvě hodiny týdně, které měli žáci absolvovat, mohly být na základě řádně odůvodněné žádosti rodičů žákovi odpuštěny. Dosažením věku 16 let, se mohli studenti sami dobrovolně rozhodnout, zda budou v náboženské otázce vzdělávání, či ne. Stejně tak byla svobodná volba náboženského vyznání.

Malý školský zákon rovněž stanovil, že vyučování náboženství na všech stupních škol je ode dne platnosti zákona pouze záležitostí kompetentních církevních orgánů.

Poslední podstatná věc, kterou zákon upravoval, respektive zrušil, byla možnost zkrácení školní docházky na 6 let.

Důležité bylo také nařízení československé vlády č. 605/1920 Sb. To nařizovalo zřízení veřejného úřadu – místní školní rady, která měla v kompetenci např. správu místního školního fondu, vedla statistické údaje o počtech žáků školy apod. Dozor nad fungováním rady měli zemští a okresní školní inspektori. Pravomoc školní rady se vztahovala na obecně příslušné školy obecné, občanské a na mateřské školy (dětské zahrádky), do pravomoci školské rady nespádaly školy menšinové a soukromé školy a soukromé vyučovací ústavy.¹¹

Církevní školy - legislativa

K žádným zásadním změnám nedošlo ani po vzniku nové republiky, i když oproti státním školám, podléhaly školy církevní kromě všeobecně platných zákonů, ještě některým specifickým pravidlům a nařízením.

Výnosem o náboženských úkonech ze dne 25. listopadu 1918 vešlo v platnost pro všechny střední školy, že účast na hodinách náboženství, nebo přímo na náboženských úkonech není pro studenty povinná a nemůže být tedy ani pod hrozbou snížené známky z „mravů“ nijak vynucována.

Nicméně církevní školy na našem státním území fungovaly a poskytovaly kvalitní vzdělání. Navíc školy, které byly zřízeny řády nebo kongregacemi mohly žádat od státu nenárokovou finanční podporu.

Do pravomoci církevních škol v meziválečném období spadalo především:

- volit si své učitele (ti pak následně podléhali plně řádu školy)
- zvolit si řeč, ve které vyučování probíhalo a k tomu odpovídající učebnice
- zvolit si systém, který by vyučování nejlépe vyhovoval, přičemž muselo být zachováno: že škola musí mít odpovídající školní budovu, dále všeobecným

¹¹ Cit. *Církevní školství.cirkev.cz* [online]. Sekce církevního školství ČBK, 2008 [cit. 2014-03-16].

Dostupné z: [www.forum.skolství.cirkev.cz\(_d\)historie-ccs.doc](http://www.forum.skolství.cirkev.cz(_d)historie-ccs.doc).

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1887&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

JANDOVÁ, S. *Vývoj školské správy v meziválečném Československu* [online]. Brno, 2010 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/79640/pravf_b/. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

platným předpisům musí odpovídat organizace chodu školy a učitelé musí splňovat stejný dosažený stupeň vzdělání jako učitelé na veřejných školách (učitelé na církevních školách ke svým pracovním povinnostem ještě mohli vypomáhat při bohoslužbách a pohřbech a mohli – pokud k tomu měli souhlas soukromě vyučovat), jako poslední musela škola splnit podmínku základního vybavení učebními pomůckami.¹²

Pozitivní přínos pro život učitelů měl zákon 306/1920. Ten stanovoval zásady pro obsazování učitelských míst, která se obsazovala formou konkurzu. Konkurz vyhlášoval okresní školní výbor a musel být řádně zveřejněn, např. v novinách, či ve školních, nebo úředních věstnících. A konečně zde byl zákon č. 274/1919 tzv. zákon paritní. Tímto zákonem byli učitelé zrovnoprávněni s ostatními státními úředníky a měl jim zajistit stejné výhody, které státní úředníci požívali jako například navýšení příjmů. Navýšení mělo vždy probíhat souběžně se státními úředníky. Dlužno dodat, že tento zákon nebyl zpočátku striktně dodržován, situaci řešila novela zákona z roku 1922.¹³

Vzdělávání od roku 1945 do roku 1953

Po válce se vyučovalo stejně jako za 1. republiky, až v roce 1948 byla zákonem o jednotné škole prodloužena docházka na 9 let, tento zákon si vzal za cíl sjednocení požadavků na žáky, protože v předcházejících letech na ně byly nároky různé – podle toho, jaký typ školy studovali (gymnázium, reálná škola...).

Další změna pak přišla v roce 1953, povinná školní docházka byla opět zkrácena na 8 let, tak aby se vyšlo vstříc situaci v národním hospodářství. Gymnázia byla zrušena a byla nahrazena jedenáctiletými středními školami.¹⁴

¹² Srov. MORKEŠ, F. *K historii českého církevního školství*. [online]. 2000 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ MORKEŠ, F. Proměny povinné školní docházky. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy* [online]. Praha: GNOSIS, 2010, roč. 2010, č. 33 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5492>.

3. Rudolfinum velkorysá vzdělávací instituce a školy do něj sloučené

Cheb byl na přelomu 18. a 19. století jedním ze čtyř největších měst západních Čech. Jeho geografická poloha byla výhodná, proto nebyl důvod posílat děti za vzděláním do jiných měst. Žádná z chebských škol netrpěla nedostatkem žáků, naopak třídy byly dle tehdejšího tisku přeplněny. Tehdejší deník (Egerer Zeitung) uvádí, že ve třídách je až 115 žáků. Měštští zastupitelé i laická veřejnost se o stav vzdělávacích ústavů proto zajímala a vítala každý počín, který posouval stav k lepšímu.

Díky době příznivé ke změnám a pokroku ve všech směrech začali odpovědní pánové pod tlakem veřejnosti uvažovat o vybudování důstojného stánku vědění.¹⁵

Období od roku 1875 do roku 1918

V roce 1874 byl slavnostně položen základní kámen velkorysé, trojkřídlé budovy pojmenované jménem Jeho císařské Výsosti, Jasnosti pana korunního prince arcivévody Rudolpha „Rudolphinum“.

Tato nová instituce již měla v původních plánech zakotven požadavek na sloučení chebských škol pod jednu střechu. Toto sloučení mělo za úkol zjednodušit řízení škol nesystematicky roztráštěných v katastru města. Školy především obecné, roztroušené v okrajových čtvrtích, sídlily v nevyhovujících prostorech, mnohdy v pronajatých místnostech soukromých domů. Cíl byl tedy jasný: především poskytnout dětem a studentům možnost studovat v důstojném prostředí.

Otevření nového vzdělávacího ústavu bylo pro město Cheb velkou společenskou událostí. Na počest položení základního kamene se dokonce rozezněly zvony děkanského kostela sv. Mikuláše a zazněly salvy z děl. Součástí slavnostního ceremoniálu byla bohoslužba, které se zúčastnilo mnoho občanů. Slavnost položení základního kamene, se uskutečnila v den narozenin císaře Františka Josefa I. a přítomni byli nejen významní občané města, ale i široká veřejnost. Slavnostní projev pronesl tehdejší starosta města Adolph Tachezi. Do schránky uložené v základech budovy byly

¹⁵ *Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu* [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru>.

kromě slavnostního projevu také vloženy mince, fotografie a tehdejší novinové články.¹⁶

Listina základního kamene zní:

„My, starosta a rada královského města Chebu osvědčujeme a vyznáváme tímto, že dnes, 18. srpna 1874, za slavného panování Jeho c. k. apoštolského majestátu Františka Josefa I., císaře rakouského atd. atd. atd., bylo slavnostní položení základního kamene této ústřední školní budovy – s nejvyšším svolením pojmenované jménem Jeho císařské Výsosti, Jasnosti pana korunního prince arcivévody Rudolpha „Rudolphinum.“ - provedeno. Ve věrném plnění povinností našimi spoluobčany na nás vložené, starajíce se o blaho a vážnost našeho města podle nejlepšího vědomí a svědomí, rozhodli jsme se 15. října 1869 postavit novou školní budovu, v níž bude mládež vzdělávána k užitečným občanům. Provedením tohoto monumentálního díla jsme pověřili architekta pana Gustava Corompaye z Vídně, jehož plány byly znalci nejsvědomitěji přezkoumány a nalezeny nejlepšími. Výstavba byla rozhodnutím obecního výboru z 29. prosince 1873 zahájena stavitelem panem V. Nekvasilem a Johannem Sieglem dne 13. dubna 1874. Kéž Všemohoucí poskytne tomuto podnikání nejlepší ochranu, aby se budova stala ozdobou města a dlouho sloužila blahu a zdraví našeho města! Dáno v královském městě Chebu 18. srpna 1874 v den slavných narozenin Jeho c. k. apoštolského veličenstva, našeho nejjasnějšího pána a císaře“.¹⁷

Adolph Tachezi - starosta, páni radní: Albert Heitzer, Joseph Nitzl, Adam Karg, Georg Gradl, J. A. Widermann, Niklas Ernst a W. F. Gruss, právník, městský tajemník

Rudolfinum bylo dostavěno 1. listopadu 1875, vysvěceno bylo městským děkanem páterem Johannem Wenigem a následně byla budova předána k užívání. Hlavní budova měla tři křídla. Střední křídlo bylo projektováno jako ustupující dozadu a byla v něm umístěna prostorná aula. Slavnostní dojem umocňovala tři obrovská okna

¹⁶ PODHORSKÝ, L. *Encyklopedie města Chebu: Rudolfinum* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/rudolfinum>.

Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 214-219.

¹⁷ Cit. PODHORSKÝ, L. *Encyklopedie města Chebu: Rudolfinum* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/rudolfinum>.

Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 216.

ukončená obloukem a sahající od země do stropu. Celá budova byla projektována v neoklasicistním stylu, který měl za vzor římskou antiku. Do budovy se vcházelo po masivním schodišti, to se po několika schodech rozdělilo a vedlo ke dvěma hlavním vstupním branám. Třídy byly prostorné, světlé a dobře větratelné. Pro určitý počet tříd bylo vždy vyhrazeno sociální zařízení. Škola splňovala nejpřísnější hygienické normy své doby. Ani velkoryse postavená budova však brzy nepostačovala (původní výměr plochy byl 2262 m²), a tak byl o dostavbu dalšího křídla budovy požádán architekt Josef Pascher. Dostavbou škola získala čtvrté křídlo, tím se komplex budov uzavřel a ve středu vznikl školní dvůr. Budova Rudolfinum předčila svou noblesností a velkorysostí všechny školní budovy nejen v Chebu, ale i v okolí. Takový vzdělávací ústav neměli na české straně ani Karlovy Vary a na německé straně Hof či Markredwitz, což byla města svou velikostí srovnatelná s Chebem.

Z dnešního úhlu pohledu bychom Rudolfinum nazvali školou integrovanou. Ihned po otevření či postupně zde začali působit:

- Německé reálné gymnázium
- Obecné školy
- Ústav pro vzdělávání učitelů pro hochy i dívky
- Státní reálná vyšší škola pro chlapce
- Dívčí lyceum
- Lesnická škola

Vzdělávání studentů a žáků, kteří se do budovy postupně přestěhovali, následně probíhalo v linii, kterou předepisovali školské zákony monarchie. Krátce zde působila také První česká menšinová škola v Chebu, to už se ale jednalo o dobu po vzniku našeho samostatného státu.¹⁸

3.1 Německé reálné gymnázium 1900-1945

Jako první se stěhovali studenti Německého reálného gymnázia v Chebu. Stěhovali se do Rudolfinum z budovy, kterou pro její nevyhovující stav kritizoval už J.W. Goethe při svých pravidelných návštěvách Chebu a jeho okolí. Gymnázium samotné má

¹⁸ Cit. PODHORSKÝ, L. *Encyklopedie města Chebu: Rudolfinum* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16].

Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/rudolfinum>.

Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 216.

historii tak dlouhou, že i když o mnoho století překračuje období, které si vzala za cíl projít a shrnout tato práce, bylo by jistě nespravedlivé, soustředit se jen na poslední roky jejího trvání. Z dobových záznamů v listinách o městě Chebu, se na jedné z nich nachází podstatná a důležitá informace, že ve městě působí latinská škola. Tato listina je datována do roku 1300. Dále říká, že tuto školu spravuje rektor, komtur německého rytířského řádu, tento ještě byl souběžně ustanoven jako farář v kostele sv. Mikuláše a svou službu vykonává v souladu se scholastikem dómu řezenského biskupství. Vyučovacím jazykem zde byla latina a její učitelé a žáci měli povinnost zpívat na kůru. Její absolventi pak mohli pokračovat ve studiu práv, medicíny, ale především teologie. V období reformace měla škola vedle vedoucího magistra, ještě 4 – 5 učitelů tzn., že se mohlo vyučovat v 4 -5 třídách. Roku 1629 přešla chebská latinská škola pod vedení jezuitů. Změnil se sice dozorující orgán, ale nezměnil se vyučovací jazyk. Tím byla stále latina a pod vedením jezuitů, se stala latinská škola šestitřídním gymnáziem. Za vlády Marie Terezie se stala hlavním vyučovacím jazykem němčina a latina byla jako hlavní vyučovací jazyk ustanovena pro vyšší ročníky. Dále byly vyučovány: matematika, řečtina, přírodopis, zeměpis a dějiny. Právě v tomto čase se latinská škola stala gymnáziem.¹⁹

Tak tedy v roce 1875 mohli studenti zasednout do nových lavic, v nové budově. Ve třicátých letech minulého století studovalo na německém reálném gymnáziu mezi 390 až 470 studenty. Vzhledem k tomu, se jednalo o reálné gymnázium, kladla škola důraz na znalost matematiky a fyziky, od vzniku nové republiky byl zaveden povinný český jazyk na školách všech typů, tzn. že ani německé reálné gymnázium v Chebu nebylo výjimkou. Ve dvacátých letech bylo reálné německé gymnázium známé v Chebu díky svému tehdejšímu řediteli panu Antonu Kraußem, který byl nadšeným ochotníkem, nacvičoval se studenty nejen tehdy populární vánoční hry ale především hry místních autorů, kteří jsou dnes sice neznámí, ale v tehdejší době byli pro Chebsko aktuální. Tento pan ředitel požíval značné úcty a popularity, jak můžeme usoudit z tehdejších výročních zpráv gymnázia.²⁰

¹⁹ *Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu* [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru>

²⁰ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 216.

V roce 1928 se stal ředitelem školy pan Zdenko Bernhard Lizalek a ve výročních zprávách se spíše objevují informace o branné výchově a o mnoha sportech, kterým se studenti věnovali. V létě to bylo to plavání, bruslení, míčové hry jako např.: fotbal, házená, vybíjená, odbíjená, atd. a všechny atletické disciplíny. V zimě se studenti věnovali bruslení (běhu na bruslích), běhu na sněhu, hokeji a cvičili v tělocvičně. V zimě se také účastnili sjezdového lyžování v nedalekém Kynžvartu, v létě náročných cyklistických závodů na 90 – 600 km pro studenty gymnázií v jižních, středních a západních Čechách. Vzhledem k politice nového státu vstřícně k méně majetným studentům mohlo být odpuštěno školné. Na gymnáziu činilo 200 Kč za pololetí a podle účetních údajů bylo cca jedné polovině studentů odpuštěno zcela a jedné čtvrtině studentů bylo vypočítáno školné v nižším tarifu. K dispozici jsou také údaje o platbách za ubytování v domovech pro studenty: v katolickém domově platili 350 - 400 Kč, v evangelickém (Lutherstift) 400 Kč a v Morawetzově 400 - 450 Kč za měsíc.

V roce 1928 učilo na gymnáziu 29 profesorů, kteří ale vyučovali zároveň i na dalších školách sdružených v Rudolfinu a také dojížděli učit do okolních měst, např. do Waldsassenu. Vyučovaly se předměty: matematika, z jazyků: český, německý, latinský, francouzský, dějepis, zeměpis a o náboženské toleranci hovoří to, že v tomto roce na gymnáziu působil profesor pro katolické náboženství, farář evangelicko-luteránský a rabín.²¹

Sociální, finanční podporu mohla také poskytnout „Žákovská pokladnička“. Z té byly podpořeny v roce 1930 chudí studenti, přičemž 30 studentům bylo zakoupeno oblečení a obuv, 17 bylo hrazeno stravné a cca 15 studentů bylo podpořeno hotově částkou 100 Kč. Rovněž zde fungoval od roku 1923 Chebský gymnasiální podpůrný spolek, který vyplácel maturantům 105 Kč.²²

Jako zajímavé se jeví, že tehdejší školní rok vypadal téměř stejně jako dnes. Byl rozdělen na čtvrtletí. Vždy se konala „censurní konference“, kdy byla udělována jak pochvalná, tak kárná ocenění. V pololetí obdrželi studenti vysvědčení, pokud neuspěli na konci roku, skládali reparát, nebo museli opustit školu. Maturovalo se v osmém ročníku, do kterého dospěla pouze přibližná třetina studentů, kteří nastoupili ke studiu do primy. Maturitní zkouška probíhala většinou na začátku dubna (4 -7.4.)

²¹ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 216.

²² Tamtéž.

a měla dvě části: matematiku a slohovou práci. Zachovala se maturitní témata z roku 1938:

- 1) Toulky okolo Chebu - obraz z minulosti i současnosti
- 2) Jaké obory lidské kultury obsahuje rozhlasový pořad
- 3) Tacitus "Dialogus de oratoribus" (Rozmluva o řečnících)
- 4) Lykurgos proti Leokratovi
- 5) Nutné základy života a způsob, jak šetrná domácnost se zabývá dosažením tohoto cíle (psáno ve francouzském jazyce)

Od roku 1939 - 1945 je málo ucelených zpráv o gymnáziu a o jeho studentech. V kronice školy je vlepáno parte s oznámením o úmrtí a pohřbu profesora katolického náboženství, zpráv o Jarních slavnostech hudebních, slavnostech několik zpráv o tom, že studenti shlédli propagační film s nacistickou tematikou.²³

Gymnázium v období 1946 -1952

V září 1946 bylo gymnázium opět otevřeno. O německém reálném gymnáziu nemohla být řeč. Důvod byl prostý. Nálada krátce po válce, rozjitřené city a odsun německých obyvatel Chebu by ani nic takového nedovolil. Dne 1.9.1945 se vrátil do Chebu předválečný profesor Spolkového čsl. reálného gymnázia v Chebu (vzniklo při 1. české škole v Chebu, které bude věnována samostatná kapitola práce) pan Jindřich Rautenkranc. Byl pověřen přípravou zahájení znovuotevření gymnázia.²⁴

Gymnázium se však nevrátilo do Rudolfina, ale bylo otevřeno v tehdejší Rooseveltově ulici č.68., ale ani tam nezůstalo a již příští rok se stěhovalo do budovy jedné z bývalých obecních škol. V dalším školním roce se opět gymnázium přestěhovalo a sídlilo v Gorkého ulici. Tam již setrvalo do roku 1953. Profesorský sbor po válce byl složen z vyučujících, kteří byli do Chebu přiděleni. I když nedobrovolně, začali od září vyučovat. Kompletní seznam prvních vyučujících na poválečném gymnáziu se nedochoval. Víme ale, že na gymnáziu se kromě povinné matematiky

²³ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 216-218.

²⁴ Tamtéž.

a českého jazyka také vyučoval německý jazyk, krátce ruský jazyk (profesorka p. Cerpínska se musela příkazem vrátit do původní vlasti), biologie, výtvarná výchova, filozofická propedeutika, politická výchova a katolické náboženství. V roce 1951 byl z politických důvodů odvolán tehdejší ředitel pan Jindřich Rautenkranc a byl nahrazen politicky „spolehlivějším“ ředitelem Františkem Růžičkou. Ve školních zápisech najdeme informace tohoto typu: „Odstranit vše, co připomíná Slánského, škola bude vyzdobena na počest narození velkého soudruha Stalina.“ Jednoznačně vypovídají o neblahém směru, kterým se ubírala naše republika. V roce 1953 gymnázium bylo sloučeno se základní školou, se kterou se dělilo o budovu. Tímto sloučením vznikla 11letá škola střední škola a osmiletá gymnázia byla na dlouhou dobu zrušena.²⁵

3.2 Ústav pro vzdělávání učitelů 1875 -1945

Do Rudolfiny se roku 1875 přestěhoval rovněž učitelský ústav, kde se původně vzdělávali jen chlapci. Tento ústav vznikl v roce 1870 a navazoval na původně dvouletý vzdělávací kurz pro budoucí učitele, který se podle rakouských norem postupně ze zmíněných dvou let navýšil na tříletý kurz a postupně z něj vzešlo ucelené čtyřleté vzdělání pro budoucí učitele. Na rozdíl od učitelského ústavu, který vedly řádové sestry v Chebu, na tomto ústavu mohli studovat nejen chlapci, ale také dívky. Zájemci o přijetí ke studiu museli vykonat zkoušku z matematiky a německého jazyka. Tato zkouška byla písemná a kromě ní, museli ještě budoucí učitelé prokázat hudební nadání a umění hry na klavír, varhany, nebo housle. Prameny uvádějí, že v roce 1900 se ke studiu hlásilo 40 studentů. Další zajímavostí je, že ústav respektoval starou rakouskou praxi a to, že pokud měl mladý člověk se zájmem o pedagogiku, výborné školní výsledky z reálných škol, mohl externě (s řádnou domácí přípravou, především doplněním si znalostí z pedagogiky) složit maturitu na tomto ústavu. V roce 1918 kdy vznikla nová republika, byl kladen při přijetí ke studiu důraz spíše na vědomosti z matematiky a jazyků, než na hudební nadání. V roce 1930 byla zrušena možnost externího studia, a pokud chtěl adept získat vzdělání řádně ukončené maturitní zkouškou, musel absolvovat na tomto ústavu celý čtyřletý vzdělávací cyklus.

²⁵ *Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu* [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru>.

Počet zájemců o studium značně převyšoval možnosti přijetí. V roce 1930 se hlásilo ke studiu 120 uchazečů, v roce 1936 už 240. Z těchto 180 chlapců a 60 dívek, kteří skládali přijímací zkoušku, bylo přijato pouze 20. Přijetí uchazeči ale měli jistotu, že po absolvování tohoto studia budou perfektně připraveni pro vyučování předmětů, které si vybrali. Základem byla na prvním místě perfektní znalost matematiky na dalším místě pak perfektní znalost německého jazyka, ale pokud studenta zajímala příklad botanika, biologie, nebo třeba genetika měl možnost se oboru věnovat nad rámec vyučovacích osnov. Teoretické vědomosti byly doplněny praxí v oblasti, které se chtěl student – budoucí učitel věnovat. Adepti učitelského povolání byli vedeni k tomu: „aby měli oči i uši otevřené ke všemu, co je na světě krásné“, proto aby své načerpané vědomosti mohli předat svým budoucím žákům. Praxi vykonávali přímo ve cvičné škole, která rovněž v Rudolfinu fungovala. V tomto duchu fungoval učitelský ústav do roku 1938. Po zabrání Sudet mohli až do konce války na ústavu studovat pouze chlapci, dívky směly studovat jen v učitelském ústavu řádových sester.²⁶

Ústav pro vzdělávání učitelů 1946 -1954

V důsledku válečného uzavření vysokých škol, bylo po válce v Československu málo učitelů. Pedagogické gymnázium bylo umístěno v budově klášterní školy. Zároveň tam bylo středisko pro dálkové studium pedagogické fakulty Karlovy univerzity

Do Rudolfinu se pedagogické vzdělávání vrátilo v roce 1951. V tomto roce se začaly připravovat na své budoucí povolání učitelky mateřských škol. Střední pedagogická škola zůstala v Chebu až do roku 1966, kdy byla odstěhována do Karlových Varů. Od roku 1954 až do roku 1960 bylo možno v Rudolfinu studovat učitelství pro národní školy.

²⁶ *Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu* [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: [http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru](http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru;);

SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 213-214; 130 let 4. Základní školy v Chebu: ve Fleischgasse, Gschiergasse, Gorkého, Hradební ulici: Almanach 4. ZŠ Cheb, s. 13.

3.3 Dívčí lyceum

V roce 1905 bylo zřízeno v Chebu šestileté dívčí lyceum. Z počátku musely absolventky lycea skládat maturitu v Praze, od roku 1913 na Německém lyceu v Plzni a od školního roku 1916/17 konečně v Chebu. V tomto roce získalo lyceum statut osmiletého dívčího reformního gymnázia. V důsledku světové ekonomické krize byly uzavírány některé vyšší školy v Československu. Po roce 1935 zůstalo pouze 11 vyšších německých škol. Chebské dívčí lyceum muselo být uzavřeno, ale větší část studujících dívek mělo štěstí. Mohlo dostudovat v paralelních třídách státní německé reálné školy. Některé přešly do německého gymnázia a některé do školy sester svatého Kříže. Jak je výše uvedeno, tato škola získala v roce 1938 statut vyšší odborné školy pro vzdělávání budoucích učitelek a tím bylo zároveň rozhodnuto o povolání dívek, které přešly do školy z dívčího lycea.²⁷

3.4 Státní německá reálná chlapecká škola

Vyučovat se začalo v Rudolfinu 1899 ve dvou třídách. Ve školním roce 1904/05 škole patřilo 7 tříd a o 4 učebny se dělila s ostatními školami. Studentů bylo v tomto roce zapsáno 348 a vyučovalo je 25 učitelů. V roce 1906 získala škola statut státní vyšší reálné školy. Vzhledem k tomu, že se jednalo o reálnou školu, kterou bychom mohli přirovnat k dnešní průmyslové škole, byl kladem důraz především na technické předměty. Stěžejní byla matematika, fyzika, chemie a deskriptivní geometrie. Od roku 1923 se od 1. třídy vyučovalo v českém a německém jazyce, od 3. třídy byla povinná francouzština a od 4. třídy angličtina. Vyučovala se také latina, nelze však vystopovat, zda to byl jazyk povinný, či ne. Jako u jediné školy v Rudolfinu, se nedá z pramenů vyčíst, zda studenti měli povinnou výuku náboženství. Ředitelem školy byl v roce 1920 jmenován pan Josef Heisinger, zůstal ředitelem školy až do jejího zániku v roce 1945.²⁸

²⁷ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 215-216.

²⁸ Tamtéž.

3.5 Německá lesnická škola

V roce 1902 získala v Rudolfinu dvě třídy německá lesnická škola. I když to byly třídy nevyhovující, byly to lepší výukové prostory, než měla školy do této doby. Škola jako taková vznikla v roce 1899 pod školou rolnickou, která také v Chebu působila. Původně byla založena jako dvouletý lesnický kurz, který měl vychovávat odborné lesnické úředníky. Tato forma ale nepostačovala a tak započalo denní vyučování. V počátcích se dokonce vyučovalo v pronajatých místnostech jednoho z místních hotelů. Posléze se škola přestěhovala do nových dvou učeben. Bohužel mezilidské vztahy nefungovaly a tak se uvažovalo o přestěhování školy do jiného města v Čechách. Naštěstí pro školu byl v roce 1907 jmenován do funkce ředitele dr. Richard Grieb. To byl počátek úspěchu. Nejen že nebyla škola zrušena, nebo převedena jinam, ale naopak se jí velice dařilo. Od roku 1908 měla škola oficiálně potvrzen statut veřejné instituce. Tímto úředním potvrzením získala škola dvounásobnou dotaci na provoz a poměrně slušnou částku peněz na vybavení školy. V roce 1911 se škola přestěhovala na náměstí Balthasara Neumanna do nové budovy o kterou se dělila se školou pro odbornou přípravu na povolání zároveň pro některou výuku používala školu bývalého gymnázia na Kostelním náměstí. Škola vychovávala lesníky a revírníky. Ve šk. roce 1918/19 měla 74 žáků. Postupně se ale zájem o studium na této škole snižoval. Byl to neblahý důsledek změny výuky ze dvou na jednoletý lesnický kurz. Kronika školy se nezachovala. Nezachoval se ani seznam vyučujících, ale ze zachovalých inventurních dokumentů víme, že škola disponovala např. 1002 pomůckami, učitelé měli k dispozici 3608 knih a žáci mohli využívat 231 knih ke vzdělávání. Snaha získat pro školu statut vyšší odborný ústav lesnický nebyla úspěšná, zda to byl pouze nezáměr z ministerských míst, či ještě jiný se již zřejmě nedovíme.²⁹

4. Odborná škola a učňovská škola v Chebu

Uvolněnou budovu po gymnáziu na Kostelním náměstí a rozlehlou budovu na náměstí Balthasara Neumanna v roce 1897 převzala odborná a učňovská škola v Chebu.

²⁹ PODHORSKÝ, L. *Encyklopedie města Chebu: Lesnická škola* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/lesnicka-skola>.

Opět se jednalo o jakousi formu integrované školy, protože v poměrně rozsáhlých budovách nově k tomuto účelu přestavěných (jedna z bývalé nemocnice a druhá z bývalé nevyhovující budovy gymnázia) se potkávaly školy: Stavební pro vodní hospodářství a techniku a Hospodářská škola, pomocná škola a také později Německá lesnická školu, jak je výše uvedeno.

4.1 Stavební škola pro vodní hospodářství a techniku v období 1906-1945

Škola byla založena v roce 1906, její názvy se postupně přes luční (1906), meliorační (1930) až po Stavební školu pro vodní hospodářství a techniku (od roku 1936) měnil. Stále se však držel osnov pro výuku kvalifikovaných kádrů pro oblast kulturní krajiny a zemědělství.

Ředitelem školy byl Dipl. Ing. Dr. techniky Hermann Dittrich. Vyučovaly se předměty: statika, hydraulika, stavební materiály a konstrukce, vodní a zemědělské hospodářství, kanalizace a odvodňování, vodní hospodářství, stavba a konstrukce cest a mostů. K těmto vysoce odborným předmětům patřilo samozřejmě zvládnutí předmětů, jako byla matematika, deskriptivní geometrie, chemie, fyzika, geologie, mineralogie a dokonce studium meteorologie.

Do školy mohli žáci nastoupit po ukončení střední školy, tedy po maturitě a studovali šest semestrů inženýrského studia. Nebo také po ukončení 7 třídy střední školy. Podmínkou v tomto případě bylo složení přestupové zkoušky a následně mohli po jednom roce ukončit s praktickým osvědčením pro vodní a zemědělské hospodářství. Během válečných let se škola přestěhovala do bývalé české školy. Po roce 1945 se již školu v tomto rozsahu nepodařilo obnovit.³⁰

4.2 Obchodní škola

Tato škola byla otevřena v Chebu v roce 1908 jako pobočka Obchodní akademie v Plzni. Byla to další škola, která využívala budovu na nám. Balthasara Neumanna. Nabízela čtyřleté vzdělání pro odborné pracovníky obchodu, a také od roku 1919 jednoletý pomaturitní kurz pro absolventy gymnázií, nebo reálných škol.

³⁰ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 204–213.

Vyučovaly se předměty: matematika, němčina, čeština, a jako volitelný předmět francouzština, dále se vyučoval dějepis, přírodopis, geografie, fyzika, chemie. Vyučované odborné předměty byly tyto: obchodní počty, korespondence, účetnictví, zbožíznalectví, obchodní právo, stenografie a psaní na stroji.

Dočasným ředitelem byl nejprve jmenován studijní rada p. Rudolf Fritsch a později ředitel Obchodní akademie v Karlových Varech p. Viktor Mathé. Škola zanikla v důsledků potíží během 2. světové války.³¹

4.3 Učňovské školství

Budova na nám. Balthasa Neumanna byla ještě využívána pro učně. Teorie byla rozdělena na blokové vyučování a povinné bylo splnit minimálně 8 týdnů teoretické přípravy během dvou, nebo tří let. Praxi vykonávali učni v provozu. Dívky se učily nejčastěji (v Chebu a okolí) na šičky prádla, švadleny, kuchařky nebo v oboru vedení domácnosti. Chlapci nejčastěji získávali učňovské vzdělání pro průmysl (mechanici), nebo pracovníci pro obchod.

Učni měli povinnou závěrečnou zkoušku, kterou skládali před komisí. Ta se skládala ze zástupců školského úřadu a zástupců městské rady. Praktickou část skládali učni v podniku, kde vykonávali praxi.³²

Období 1946 - 1955

Po ukončení války se ve škole nezačalo ihned opět vyučovat. První absolventi odcházeli ve šk. roce 1948/49 a měly vzdělání v oboru Mechanik opravář pro stavební stroje. Zápis do rejstříku škol byl proveden 21.8.1952. O tři roky později vznikla učňovská zemědělská škola, kde bylo možno studovat ve dvou oborech: Mechanik opravář a traktorista mechanizátor.³³

³¹ Tamtéž.

³² Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 204-206.

³³ *Integrovaná střední škola Cheb: Historie a současnost* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.iss-cheb.cz/o-skole/historie-a-soucasnost/>.

5. První soukromá církevní škola a výchovný učitelský ústav

5.1 Založení 1. soukromé, církevní školy a výchovného učitelského ústavu v Chebu – okruh působení od roku 1869 do 1918

Do Chebu přišly sestry řádu svatého Kříže v roce 1868, tzn. 8 let poté, co přišly jako řád do Čech. V tomto roce si pronajala představená Alexandrina Krotz pro sebe a další dvě sestry malý byt v ulici Steingasse č. 16 (dnešní Kamenná ulice). Všechny sestry již měly zkušenosti s vyučováním dětí. Jako učitelky působily např. v Dux, Kulm, Komotau a Mies. Do Chebu přišly řádové sestry za účelem otevření školy a nemocnice. Již příštího roku na jaře se našla vhodná budova. Byla to budova na Fleischgasse, která měla sloužit jako hostinec a byla také k tomuto účelu cca před čtyřmi lety postavena. Přesto bylo možno budovu odkoupit a využít jejích dispozic k zařízení prvních 5 tříd. Následně bylo nutno ohradit ploty velkou zahradu, která náležela k budově a byla společně s ní zakoupena. Oplocením zahrady bylo vymezeno místo, které náleželo k budově školy. Tím byl položen základ k budoucímu velkorysému komplexu budov, které dodnes (i když ne v zcela stejné velikosti) slouží dodnes.

Od 29. listopadu 1869 již v budově bydlelo 5 řádových sester. Do několika dní je následovala učitelka ručních prací a učitelka pro mateřskou školu. Mateřskou školku sestry otevřely na přání města. 14. května 1869 obdržely sestry oficiální povolení tuto privátní školu a školku provozovat. Na začátku školního roku 1870/71 otevřely národní dvoutrídni školu. Tato škola měla zpočátku pouze 12 žáků, ale na konci roku to již bylo žáků celkem 30. Školka měla začátek ještě skromnější. Začínala se 3 dětmi, z toho bylo jedno dokonce slepé. Školní rok končila s dětmi 90. V příštím roce se již do školy hlásilo 106 dětí. Původní prostory budovy tak přestaly brzy postačovat a tak sestra představená využila možnosti přikoupit jižní sousední dům (tento dům patřil mistru truhláři Scharnagelovi). Dům vyhovoval svou polohou, ale měl nízké a malé místnosti. V tomto původním stavu ho sestry využívaly ještě jeden rok. V příštím roce byl zbourán a znovu vystavěn. Tentokrát jako dvoupodlažní dům. Sloužil pak nejen pro školní účely ale také ještě po dobu 10 let jako sklad.³⁴

³⁴ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 204-206.

Vedle národní – obecné školy otevřely sestry ještě výchovný ústav pro dívky. K této příležitosti bylo vydáno dne 14. září 1874 oznámení, které dávalo veřejnosti na vědomost, že bude vedle obecné školy, mateřské školky otevřen právě výše zmíněný ústav. Na oznámení si ještě můžeme přečíst, že otevření školy je povoleno koncesí, kterou vydala c.k. vysoká zemská rada. Také je na něm dáno na vědomost, že vedle běžných předmětů obecné školy se vyučuje i francouzština, hra na klavír a ruční práce. Na oznámení také stálo, že dívky mohou v ústavu bydlet a požívat veškerého zabezpečení a také, že zápis do těchto ústavů proběhne 29. - 30. září 1874.

Kromě budov přestavěných pro školní účely, byla také na zahradě, která přiléhala k budovám, přistavěna kaple. Kaple sice byla vystavěna především pro sestry a žákyně školy, ale otevřena byla i pro chebské občany. V té době již měla obecná škola šest tříd a bylo zřejmé, že se bude i nadále rozrůstat. U příležitosti vysvěcení kaple, které proběhlo dne 7. dubna 1875, světící kněz P. Anton Wenzel Frind podněcoval sestry, aby nepřestávaly ve svém záslužném díle a vzhledem k tomu že zájem o vzdělání v tomto ústavu byl značný a hlavně neustával, aby pokračovaly v rozšiřování školních prostor. Již příští rok byl zadán úkol vypracovat další stavební plány pro novou školní budovu. Ta byla přistavěna do západní části zahrady. Na tehdejší dobu bylo velmi pokrokové, že v nově přistavěné tělocvičně byla rovněž prostorná, vzdušná a velmi dobře zařízená tělocvična. Sloužila nejen dívkám – žákyním školy, ale také malým dětem ze školky mateřské. Těm bylo přiděleno místo na obou koncích tělocvičny, takže nehrozil ani úraz, ani to, že by překážely starším žákyním v tělocvičných aktivitách. Samotné hodiny tělocviku stojí jistě také za zmínku, neboť povinný tělocvik v roce 1877, od kdy tělocvična fungovala, byl rovněž stále ještě raritou³⁵.

Kromě řádových sester - učitelek a matky představené Alexandriny Krotz – ředitelky školy, je ještě velice důležité, nezapomenout na osobu Pátera Dr. Mauruse Pfannerera – Premonstráta řádu z Teplé, který v této době vykonával funkci zemského školského inspektora. Byl to člověk znalý svého oboru, a pro matku představenou a sestry byl spíše než nadřízeným inspektorem, přítelem a rádcem ve věci školských záležitostí. Tak jak odpovídalo jeho odbornosti, požadoval, aby všechny vyučující na škole, měly odpovídající odbornost a kvalifikaci, či způsobilost vyučovat. O nutnosti

³⁵ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 208.

kvalitního pedagogického sboru nepochybovala ani matka představená, takže na radu Dr. P. Pfannenera požádala zemskou školní radu o možnost zřízení učitelského ústavu. Tento ústav měl vychovávat především nové pedagožky z řad noviců řádu, ale zároveň zde byla možnost otevřít studium i pro veřejnost.

Písemná žádost do Prahy odešla dne 19. září 1881. Žádosti matky představené bylo brzy vyhověno, ale opět bylo zřejmé, že budovy nebudou kapacitně stačit. Díky příznivým okolnostem, kdy nabídla chebská spořitelna k prodeji další z přilehlých domů (jednalo se o dům pana Hochmuta) a nejvrchnější představená řádu matka Theresia Scherer v Ingenbohldu ve Švýcarsku odkoupení domu podpořila, byl vlastně základ učitelského vzdělávacího ústavu položen. V nově zakoupeném, ale poměrně zchátralém domě novičky řádu ještě několik let bydlely. Chatrné a vratké podlahy, podle nich vzniklo jméno domu – šokový dům (Chockermockelhaus).

V roce 1885 bylo zahájeno vzdělávání učitelek a v roce 1888 se již vzdělávalo v nově vystavěné budově o šesti velkých a světlých učebnách. Nový pedagogický obor byl čtyřletý a musel být zakončen maturitní zkouškou. Ve třetím ročníku byla povinná praxe. Zde opět přichází na scénu, pokud z ní vůbec odešel významný patriot církevního vzdělávání na Chebsku P. Pfannener. Zasloužil se o to, že obecná škola ústavu byla prohlášena za cvičnou a tak to neměly budoucí učitelky na praxi „daleko“.³⁶

Dny od 24. července do 27. července 1886 byly velmi významné. Významné tím, že prvních 12 kandidátek na učitelské povolání složilo povinnou maturitní zkoušku. Maturitní komisy předsedal nám již známý, vážený P.Dr. Pfannener.

V roce 1896 byla původně pětiletá národní škola povýšena na osmiletou, to znamená, že získala statut školy národní a měšťanské. V této době byl v nejstarší budově školy penzionát pro 150 chovaneček, do školy docházely žákyně z veřejnosti, bylo potřeba zajistit i místo pro 70 noviců řádu a rovněž byl klášter se školou základnou pro 400 řádových sester, které provozovaly charitativní a sociální činnost na 46 místech v Čechách, ale do Chebu se vracely.

V roce 1901 byl klášterní a školní komplex uzavřen (dostavěn), protože se podařilo dokoupit na hypotéku, kterou poskytla řádu banka v Karlových Varech další malé, sousední domečky. Ty byly následně strženy a dostavěno bylo další poslední křídlo komplexu. Sloužilo jako další obecná škola. Čtvercový půdorys celého traktu vypadal následně: ze tří čtvrtin to byly školní a klášterní budovy a poslední stranu pak tvořila

³⁶ Srov. Rukopis uložený v SOkA Cheb, Pamětní kniha. *Kronika učitelského ústavu*, s.4-33.

klášterní, dvoustupňová zahrada. Tím, že klášter získal povolení strhnout fortifikační zeď, byl sice komplex uzavřen, tak jak to bylo u klášterů žádoucí, ale zároveň se komplex otevřel a prosvětli. Ze zahrady byl přes řeku v údolí krásný výhled na protější Špitálský vrch.

Klášterní škola disponovala po poslední přístavbě a modernizaci velkou, moderní kuchyní, s technickým zázemím, v druhém patře byly dvě jídelny pro 100 osob a celé třetí patro bylo kaplí pro 400 osob. Rozumí se tím 400 míst k sezení, další prostory pro stání byly na chodbě. Tam dle dobových záznamů stály děti, které ve škole nebydly, ale na bohoslužby v neděli přicházely. Rok 1901 byl významný a šťastný, jen jediná událost jej kazila. Matka představená Alexandrine Krotz se bohužel nemohla vysvěcení nových prostor školy zúčastnit. Zemřela totiž po krátké nemoci 19. března 1896.³⁷

V roce 1912 byl v klášterní škole otevřen jednoletý kurz pod názvem Kuchařská škola. Byla k němu dobře využitelná školní kuchyně. Tento kurz však musel být díky válečným událostem uzavřen (po vzniku nové Československé republiky již nebyl v původní podobě otevřen).

Mezníkem pro školu byla 1. světová válka. Po mobilizaci zabrala armáda klášterní školu a vznikla tak kasárna pro 500 mužů. Ani po odchodu na frontu se vyučování nevrátilo do starých kolejí. V přízemních prostorách školy byl zřízen vojenský lazaret s kapacitou 150 lůžek. Za krátko byl zaplněn zraněnými vojáky z haličské fronty a jako lazaret fungoval až do skončení 1. světové války³⁸.

5.2 Okruh působení od roku 1918 do roku 1945

Poválečná doba vyžadovala nová povolání a československé školství zřídilo nové vzdělávací obory. Tyto obory potom poskytly základ pro vznik populárních rodinných škol, kde se absolventky učily vařit, šít, základy vedení rodinného účetnictví apod. Jako první byla v Chebu otevřena jednoletá škola: „Škola vaření a škola pro domácnost“ (Einklassige Koch und Haushaltungsschule). V roce 1920 následovala dvouletá Rodinná škola (Familienschule), ta potom po pěti letech pokračovala oborem

³⁷ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 208-211;

130 let 4. Základní školy v Chebu: ve Fleischgasse, Gschiergasse, Gorkého, Hradební ulici: Almanach 4. ZŠ Cheb, Str. 2-7; PODHORSKÝ, L. *Encyklopedie města Chebu: Klášter milosrdných sester* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/klaster-milosrdnych-sester>.

³⁸ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 208-211.

„Šití oděvů a bílého prádla“, jako další vzdělávací aktivity provozovaly sestry od roku 1920 „Kurz pro industriální učitelky“ (Industrialkurz), který trval dva roky. Tento kurz se časem změnil na kurz pro učitelky, které měly vyučovat obor „Vedení domácnosti“ (Bildungsanstalt für Haushaltungslehrerinnen).

O kvalitě poskytovaného vzdělávání svědčí i to, že škola měla uděleno tzv. právo veřejnosti.

K termínu právo veřejnosti se Mgr. František Morkes vyjadřuje takto:

*„..... každá škola nestátního zřizovatele, a tedy i církevní škola, vydávala svým žákům vysvědčení. Pokud ovšem chtěla, aby její vysvědčení byla obecně právoplatná a nebyly to spíše vzpomínkové suvenýry, musela získat tzv. **právo veřejnosti**. Toto právo udělovalo ministerstvo školství a národní osvěty - a rozhodně ho neudělovalo automaticky, ale teprve poté, co škola prokázala určité pozitivní výsledky a vyhověla i určitým obecným požadavkům (její učitelé museli mít takovou kvalifikaci, aby mohli stejnou funkci zastávat i na státní škole, v závislosti na typu školy musela mít i odpovídající vybavení pomůckami, odbornými kabinety, knihovnou). Ne každá nestátní škola o právo veřejnosti usilovalo, ne každá o toto právo usilující požadavkům vyhověla a bylo jí uděleno. Pokud se jednalo o střední školu ukončenou maturitní zkouškou ale nemající právo veřejnosti, mohli sice její žáci maturitní zkoušku skládat, ale na státním ústavu. Dbalo se přitom na to, aby všichni kandidáti zkoušky skládali maturitu na stejném ústavu a nerozptylili se na několik různých škol. Tento požadavek vycházel z nutnosti získat o absolventech takové školy a o jejich znalostech větší přehled. Dal jsem si tedy tu práci a prošel jsem Věstníky ministerstva školství a národní osvěty za období let 1920 - 1922 a v samostatné rubrice Právo veřejnosti hledal církevní školy.*

Přehled církevních škol, kterým bylo uděleno právo veřejnosti, je následující:

Rok 1921

Opakuje se udělení ženským učitelským ústavům kongregace Školských sester de Notre Dame u sv. Anny v Praze a u sv. Josefa v Českých Budějovicích, kongregace Školských sester v Chrudimi, kongregace sester Nejsvětější svátosti oltární v Českých Budějovicích.

Ženskému učitelskému ústavu v klášteře Voršilek v Kutné Hoře

Dívčí škole měšťanské sester Dominikánek v Brně

Německé roční rodinné škole sester sv. Kříže v Chebu, sv. Kříže v Chomutově a ve Varnsdorfu“.³⁹

V tomto časovém období byly rovněž provedeny poslední stavební úpravy budov. Do šířky již nebylo kam stavět a tak byly všechny budovy komplexu zvýšeny. Tím, že přibyla dvě patra, bylo získáno dost místa pro další řádové studentky.

V roce 1929 měla Kongregace 150 novicек, 800 řádových sester a opět místo nepostačovalo.

Řádové sestry pracovaly také v nemocnici, kterou v Chebu založily a v sociálním ústavu pro staré lidi, zároveň mnoho z nich pracovalo v blízkém okolí města v dalších obdobných zařízeních a Cheb byl pro ně domovskou základnou.

To byl impuls pro novou stavbu. Tentokrát se začalo stavět v ulici 17. listopadu (tehdejší Reichstrasse). V roce 1933 byl dostavěn velkorysý komplex kláštera a nový kostel. Všechny sestry, které se nepodílely na vyučování a novicky řádu, se přestěhovaly z původních prostor kláštera do nového domova. Budovy starého kláštera pak zůstaly k dispozici jako škola a internát pouze pro žáčky a studentky. Ještě několik let se v komplexu budov dlouhém 150 metrů a dvě patra vysokém ke všeobecné spokojenosti vyučovalo. Žačky a studentky nepocházely jen z tehdejší Československé republiky, ale za vzděláním, které v Chebu poskytovaly „křížové sestry“ – jak se jin lidově říkalo, dojížděly i žáčky z Německa viz příloha. č.4. statut vyšší odborné školy získala škola v roce 1938 (ještě před připojením v Velkoněmecké říši).⁴⁰

Nedobrovolným připojením Sudet říjnu 1938 k nacionálně-socialistické Velkoněmecké říši započal konec církevního vzdělávání v Chebu. S účinností od 1. března 1939 obdržely všechny soukromé školy zákaz vyučovat. Všech 60 řádových učitelek a vychovatelek a téměř 1100 žákyň a studentek (z toho 257 jich bylo ubytovaných ve školním internátu) stejnou otázkou: co bude dál? Sedmdesát let výstavby vzdělávacího ústavu, sedmdesát let práce pro děti a mládež, sedmdesát let služby Bohu bylo ztraceno. Řádové sestry - učitelky byly postupně nahrazovány učitelkami civilními, starší žáčky a studentky musely začít, dle platných říšských zákonů, pracovat

³⁹ Cit. MORKES, F. *K historii českého církevního školství*. [online]. 2000 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc.

⁴⁰ Srov. SCHREINER, L. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997, s. 208-211.

pro válečný průmysl a vyučování v tomto důstojném prostředí bylo postupně utlumováno na minimum. V důsledku válečných událostí tak pomalu zanikala škola, která po odchodu sester nesla název: Odborná škola pro ženská povolání. Řádové sestry, které byly uvolněny, nebo lépe propuštěny ze svého povolání učitelek, poslány na různá místa v Německu, kde pracovaly v nemocnicích a lazaretech.

Řádové sestry byly odsunuty společně s německou částí obyvatelstva Chebu v roce 1946 do Německa.⁴¹

Ve školním roce 1948/49 se již v budově školy opět vyučovalo. O budovu bývalé klášterní školy se dělily v té době děti základní školy a gymnázia. V roce 1952 byl zřejmě z politických důvodů odvolán tehdejší první poválečný ředitel školy. V odvolacím protokolu tenkrát stálo, že je ústav umístěn v budově bývalé klášterní školy v Chebu, ulice Maxima Gorkého (již tedy ne v Fleischgasse) a že je v budově zároveň umístěno pedagogické gymnázium pro vzdělávání učitelek mateřských škol, a také středisko dálkového studia pedagogické fakulty Karlovy univerzity v Praze.⁴²

6. Česká menšinová škola v Chebu a české gymnázium

6.1 Národnostní rozložení

Údaje o národnostním rozložení v okrese Cheb se různí. Jednoznačně však platí, že lidí, kteří se hlásili k české národnosti na Chebsku, nebo přímo ve městě Cheb bylo minimum. Tento počet se začal pomalu zvedat po vyhlášení Československé republiky, kdy do pohraničí byli posíláni státní zaměstnanci: učitelé, úředníci, poštmistři, vojáci, a jiní. Vztahy mezi Čechy a Němci byly většinou mírně řečeno napjaté. Zvláště po vzniku ČSR se na Chebsku velice vyostřila. Následovalo kratší období jakéhosi smíru, ale po nástupu fašizmu v Německu se opět vztahy mezi obyvateli zhoršily na nebývalou úroveň.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² *Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu* [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru>.

Pro představu a srovnání, jak se obyvatelé chebského okresu hlásili ke své národnosti, je zde uvedena malá tabulka:

Tab. 1

Rok	1900	1910	1921	1930
Národnost německá	57619	64030	61766	67546
Národnost česká	176	161	2048	5125

Zdroj: KUČERA, M. *Populace České republiky 1918-1991*. Praha: Česká demografická společnost, 1994, s. 11.

Prvním důvodem pro národnostní nesnášenlivost byl jednoznačný a měl sociální podtext. Cheb a jeho okolí se z původního pouze zemědělského kraje slibně rozvíjel, ale pracovních příležitostí nebylo tolik, aby byl zajištěn minimální životní standart pro všechny obyvatele.

Druhým důvodem bylo, že Cheb (Eger) měl vždy v rámci koruny České specifické postavení a chtěl si toto postavení zachovat. Historických prameny totiž uvádějí, že měl statut svobodného říšského města se všemi k tomu náležícími privilegii a v některých historických pramenech se dočteme dokonce o svobodném chebském státě. Po vzniku ČSR dokonce chebští žádali vznik Chebského autonomního území, k takovému požadavku ale byla vláda nového státu pochopitelně hluchá.

Součet je jednoduchý a tehdejší nacionalisté měli úměrně k tomu také jednoduchou práci. Každý Čech, který se přistěhuje, vám bere práci. Na jednoho Čecha je pět set nezaměstnaných Němců! Československá republika není naší republikou, patříme k velikému Německu! Němci a Češi zde společně žít nemohou, neboť Češi jsou příčinou všeho zlého! My Němci jsme Čechy perzekuováni a další a další, takto bohužel hovořily novinové články, tímto směrem se ubíraly diskuze mezi vzdělanými lidmi i obyčejnými dělníky. Jak byla tato situace složitá, je nejlépe vidět z kroniky 1. české školy, založené v Chebu.⁴³

6.2 První česká menšinová škola v Chebu

Požadavek na vznik české, menšinové školy začal logicky narůstat s příchodem dalších obyvatel, kteří se hlásili k české národnosti. Dne 9.9.1919 na členské schůzi

⁴³ KUČERA, M. *Populace České republiky 1918-1991*. Praha: Česká demografická společnost, 1994, s. 10-11.

Národní jednoty severočeské bylo oznámeno, že do školy, která bude vyučovat v českém jazyce, se přihlásilo 17 dětí. Mohlo by se zdát, že jde o zanedbatelný počet, ale ve městě, kde veřejně český jazyk vůbec nezněl, to nebylo tak málo. Po této veřejné schůzi, se pak ještě několik dětí přihlásilo a po příchodu 1. vyučujícího a zároveň (i prvního, i když oficiálně nejmenovaného) ředitele v jedné osobě pana Bohumíra Landy se mohlo od října 1919 začít vyučovat česky. K vyučování byly propůjčeny prostory ve starých zeměbraneckých kasárnách. Třída vznikla předělením dřevěnou přepážkou od chodby. Dále se v kasárnách našla jedna místnost pro pana Landu, která se tím stala jeho služebním bytem a kabinetem zároveň. Protože se pan Landa, veliký vlastenec z přesvědčení, přihlásil do Chebu dobrovolně, nebyl to pro něj problém. Zápis do školy se konal 26. a 27. října 1919. Celkem se přihlásilo 44 dětí. Pro učitele to byla pravděpodobně zoufalá situace, protože budoucí žáci různého věku od 7 do 14 let, vůbec, nebo téměř vůbec nemluvily česky. Jen 3 děti ze všech znaly pár českých slov. Ostatní vůbec nic, protože doma ani jinde, češtinu neslyšely. K otevření třídy se konala tichá slavnost, kde v proslovu zaznělo, jako reakce na dobové články v novinách, že není snahou počesťovat německé děti, ale děti s původem českým, také česky učit a vzdělávat. Protičeská nálada byla totiž veliká a vztahy vyhrocené na maximum. Německé noviny psaly, že škola nemůže být otevřena, protože v ní žádné české děti nejsou. Německé děti po českých plivaly, házely po nich kameny a vulgárně jim nadávaly. Situace došla tak daleko, že české děti musel hlídat strážník, aby do školy vůbec došly. Protože i děti byly na různé úrovni, nejen ve znalosti jazyka, ale i ve vyspělosti, žádal pan Landa z důvodu snadnější výuky o možnost zřízení dvou tříd. To nemohlo být povoleno, protože v začátcích neměla škola dost žáků. Ve školním roce 1920/21 měla škola 69 žáků. Vyučoval stále pan Landa, přibyla paní učitelka Růžena Fridrichová a katolické náboženství vyučoval kaplan Alois Kusovský. Ten ale během školního roku odešel a místo něj přišel vyučovat katolické náboženství kaplan František Bronec. V únoru roku 1921 navštívil školu inspektor pro menšinové školství a na jeho popud a žádost pana Landy bylo požádáno zastupitelstvo města Chebu o přidělení lepších prostor pro českou školu. Ochota z německé školy nebyla žádná, naopak pravděpodobně zastupitelé města doufali, že se česká škola přestěhuje jinam a tím pádem v Chebu zanikne. Po úředním zásahu inspektorátu pro menšinové školství se rada města uvolila dát české škole prostor v lesnické škole. Tyto prostory by však musely být přestavěny a to se ukázalo příliš drahé a tak se znovu hledala jiná varianta řešení. České škole byly následně přiděleny dvě podsklepní místnosti v Rudolfinu. Byly

sice podsklepní, ale velké a světlé. Jakou nelibost česká škola vzbuzovala, se dá odvodit od toho, že rodiče dětí byli zváni na radnici, aby své děti ze školy vzali pryč. I do úředních záznamů z jednání pak byly připisovány hanlivé dovětky, pokud se rodiče nedali přesvědčit. Ještě na konci února se dostavila vyšetřující komise pro národnostní menšiny a po zjištění takových invektiv a dalších nepřístojností, bylo městu nařízeno zjednání nápravy věci a přidělení důstojných prostor pro školu. Město žádalo na ministerstvu zrušení české školy, to bylo zamítnuto a celá věc skončila až u soudu. Proti české nálady kumulovaly. V listopadu 1920 došlo k fyzickému napadení české posádky. Několik důstojníků bylo do krve zraněno a další den dav německých obyvatel vyraboval a zničil českou školu. Po tomto incidentu se zástupci české strany odvolali do Prahy, kde proběhla demonstrace na podporu školy a sbírka na nové zařízení. Před Vánocemi byly chudé děti podporovány oblečením a novou obuví. V lednu 1921 obdržela škola finanční dotaci 18.000,- Kč, za ně byly upraveny další části Rudolfiny a škola disponovala dvěma poměrně velkými učebnami, dvěma kabinetů a dokonce měla k dispozici dva záchody. Okna učeben byla do zahrady, takže i když byly učebny dost chladné, působily vzdušně a prostorně. Vztahy mezi Čechy a Němci byly stále nestandardní, německé děti napadaly verbálně i neverbálně děti české a jednou došlo k tak hrubému ataku na českou paní učitelku, že případ skončil podmíněčným trestem vězení pro studenta německého gymnázia. Na podzim roku 1922 byl odkoupen od místního občana pozemek (za 252 tisíc korun), který byl vybrán pro stavbu nové české školy. Architektonicky zpracovala plány plzeňská firma ing. Hladečka, Jenčí a Krofta. V květnu 1924 byla stavba zahájena a v září 1925 dokončena. Celkový finanční rozpočet byl 1.600.000 Kč a projekt obsahoval: projekt školy včetně tělocvičny, kreslírny, dílnami, mateřskou školou a k tomu přináležel obytný dům. Ve šk. roce 1924/25 navštěvovalo školu jak základní tak měšťanskou celkem 157 žáků. K výročí 28. října se na škole konala akademie, pro kterou si žáci nacvičili kulturní program. Půtky s místními Němci stále pokračovaly, ale česká menšina se rozrůstala. Byla uspořádána finanční sbírka na výstavbu Lidového domu, chudé děti byly podporovány oblečením i knihami do školy a byly posílány (i když ne v počtu, ve kterém by to bylo třeba) na prázdniny do vnitrozemí, byla založena česká knihovna, vydány první pohledy s českými nápisy, v Matzelbachu byl demokraticky zvolen 1. český starosta a nejvíc potěšitelné bylo, že pomalu se uklidňovaly i vztahy mezi lidmi. Školní rok 1924/25 byl celkově velmi úspěšný. Do pedagogického sboru přišli noví učitelé a učitelky (celkem 6 pedagogů a jeden katolický kněz vyučující náboženství).

V následném školním roce byl podán návrh na zřízení 1. české střední školy. V Chebu měla vzniknout obchodní akademie, nebo gymnázium. Později vzniklo gymnázium. Škola žila a rozrůstala se v roce 1928/29 již měla v mateřské škole 80 dětí a na obecné škole měla zapsáno téměř 250 dětí. Hlásily se i děti německé, ale nebyly přijímány. Úspěšně se rozběhl kurz českého jazyky pro dospělé a byl plný do posledního místa. Relativně klidné roky, kdy se škola věnovala mimo svého základního poslání také kultuře, podporovala chudé žáky, jezdila s nimi na výlety atd.⁴⁴

6.3 První české reálné gymnázium v Chebu

V roce 1935 se povedl další významný krok. Byla otevřena prima 1. českého reálného gymnázia. Za veliký úspěch se dá považovat 53 dětí, které se otevřeně hlásily k české národnosti. V pedagogickém sboru byli zatím jen čtyři vyučující. Dva profesoři, jedna profesorka a jeden profesor katolického náboženství. K otevření gymnázia se konalo slavnostní matiné v divadle v Chebu. Zazněla národní hymna a verše českých básníků. Gymnázium se slibně rozrůstalo a nyní již nepostačovaly prostory v 1. české škole. Proto si gymnázium pronajalo učebnu v budově na nám. Balthasara Neumamna. V roce 1938 se mělo začít stavět nové české reálné gymnázium. Plány ale přerhala blížící se válka. Kronika gymnázia se nedochovala. Je ale krásně dochovaná kronika 1. české školy, kde jsou popsány těžké začátky českého školství na Chebsku, několik klidných, nebo alespoň klidnějších let a znovu vyostřené vztahy mezi Čechy a Němci. Poslední slova kroniky jsou o tom, že život Čechů v pohraničí je již nesnesitelný, že je nutno odejít. Knihy a učební pomůcky byly uloženy na půdě školy a z Chebska Češi na několik dlouhých let odešli.⁴⁵

⁴⁴ Srov. *Státní okresní archiv Cheb, Kronika české obecné školy 1921-1938*, s. 74-90, Dostupné také na digitální kopie ze systému: [www. Portafontium.cz](http://www.Portafontium.cz)

⁴⁵ Srov. *Státní okresní archiv Cheb, Kronika české obecné školy 1921-1938*, s. 87 -111, Dostupné také na digitální kopie ze systému: [www. Portafontium.cz](http://www.Portafontium.cz)
Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru>.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat a popsat vzdělávání ve městě Chebu od konce 19. století. Původním záměrem bylo analyzovat pouze dobu 1. republiky, ale v průběhu studia dostupných pramenů se ukázalo, že věnovat se pouze tomu časovému údobí, by nemělo úplnou vypovídající hodnotu.

Bylo tedy vzato v potaz, že k rozvoji vzdělání v Chebu ve velké nejvyšší míře sice došlo až v době 1. republiky, ale konec 19. Století byl pro rozvoj klíčový. Podařilo se totiž vybudovat chebské Rudolfinum, které bylo nejen důstojným vzdělávacím ústavem, ale bylo jakousi spojnicí všech ostatních škol v Chebu. Počátek i konec Rudolfinu provázely velké emoce. Na začátku radostné, na konci bolestné. Budova Rudolfinu již nestojí. Byla v roce 1986 poškozena zemětřesením a pak se stala, pro svou výhodnou polohu středem zájmů polistopadových „podnikatelů“. To že se bude nakonec budova bourat, bylo dlouho veřejnosti tajeno, dobře se totiž se vědělo, jakou nevoli takové rozhodnutí způsobí. Večer před demolicí pořádali herci chebského divadla rekviem za Rudolfinum. Ve chvíli demolice stáli občané kde to bylo povoleno a mnohým tekly z očí slzy. Původní základní kámen nechal ředitel nového chebského gymnázia později vykopat a umístil ho před novou budovu školy.

Milosrdné sestry svatého Kříže přišly do Chebu s cílem založit nemocnici a obecnou školu. Během své téměř sedmdesátileté činnosti v Chebu se ale jejich původní záměr podařil zrealizovat více než několikanásobně. Z jejich počínků již nefunguje starobinec, který založily mimo město a bohužel ani budova kláštera, který se sestrám podařilo postavit a otevřít. Klášter byl vrácen řádu Milosrdných sester svatého Kříže v devadesátých letech. Řád neměl peníze na opravy a v dobré víře jej prodal zahraniční turecké společnosti, která slibovala, že v něm bude dům s pečovatelskou službou. Slib však nesplnila a klášter i řád Milosrdných sester doplatil na spekulativní záměr společnosti. Zachována zůstala budova nemocnice a komplex budov, ve kterém je dnes 4. základní škola a Střední zdravotnická škola a vyšší odborná škola Cheb.

Ve dvacátých letech minulého století vládla na Chebsku náboženská tolerance. Tuto skutečnost dokládá i to, že na Německém gymnáziu v Chebu se vyučovalo náboženství katolické, luteránsko-evangelické i židovské. V kronice 1. české menšinové školy je uveden i počet žáků, kteří se hlásili k tomu, či onomu náboženství.

První česká menšinová škola a škola řádových sester - oba tyto subjekty byly v něčem první. Řádové sestřičky přinesly jako první do Chebu všechny stupně vzdělávání od mateřské školy po vyšší odbornou školu a 1. česká menšinová škola, byla jedním slovem první česká. Všechny školy, se v určitém bodě potkaly – využívaly ke vzdělávání společně, nebo po sobě stejné školní budovy. Celkově převažovalo náboženství katolické nad luteránsko-evangelickým, některé děti byly židovského vyznání a poměrně dost dětí se nehlásilo k žádnému náboženství. K ožehavé otázce národnosti se po krátkém smíru přidala otázka náboženská a to již byl malý krok k rozbití mladé Československé republiky, k rozpoutání 2. světové války a v důsledku k rozbití slibně se rozvíjejícího vzdělávání. Školní ústavy, které jsou v práci zaznamenány, pokryly potřebu tehdejší doby téměř dokonale. Jediný stupeň ve vzdělávání v Chebu chyběl. Tím stupněm byla univerzita.

Bakalářská práce prozkoumaným materiálem a výstupy z nich podala souvislý přehled studijních oborů poskytovaných v Chebu i přehled poskytovatelů studijních možností. Nabízí se proto cesta k dalšímu, ještě hlubšímu studiu tehdejší situace, s využitím dobových kronik, které podle vyjádření zástupkyně okresního archivu v Chebu nebyly dosud nikdy hloubkově zkoumány, ani nejsou přeloženy do českého jazyka.

Závěrečná slova jsou přáním. Aby školy měly vždy dostatek nadaných dětí i studentů a děti a studenti vždy moudré, vzdělané a pokrokové pedagogy. A my všichni co žijeme na Chebsku, abychom se již nikdy nedělili podle toho, jak doma mluvíme, ale abychom byli prostě lidi.

Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

BOHÁČ, Jaromír. *Zmizelé Čechy: Cheb*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008, 88 s. ISBN 978-80-7185-899-7.

KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008, 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.

KUČERA, Milan. *Populace České republiky 1918-1991*. Praha: Česká demografická společnost, 1994. 197 s. (Acta demographica ; 12.). ISBN 80-901674-7-0

SCHREINER, Lorenz. *Heimatkreis Eger: Geschichte einer deutschen Landschaft in Dokumentationen und Erinnerungen* 3. Auflage. Amberg: Conzella, 1997. 568 s. 039666.

130 let 4. Základní školy v Chebu: ve Fleischgasse, Gschiergasse, Gorkého, Hradební ulici: Almanach 4. ZŠ Cheb, Str.4-9.

Internetové zdroje

BURACHOVIČ, Stanislav. *Sláva a zánik cínařského řemesla v Karlových Varech*. In: [online]. 2010 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://kvmuz.cz/public/data/upload/zanik-cinarskeho-remesla-v-karlovyh-varech.pdf>.

Církevní školství.cirkev.cz [online]. Sekce církevního školství ČBK, 2008 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: [www.forum.skolstvi.cirkev.cz\(_d\)historie-ccs.doc](http://www.forum.skolstvi.cirkev.cz(_d)historie-ccs.doc).

FUREK, Adam. *PRÁVNÍ PŘEDPISY ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky 1918 - 1855: Základní zákon státní daný dne 21. prosince 1867 o obecných právech občanů státních v královstvích a*

zemích v radě říšské zastoupených [online]. 1999 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z3.htm>.

Gymnázium Cheb, pokračovatel 700 let staré tradice vzdělanosti v Chebu [online]. 2004 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://archiv.gymcheb.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2000.htm#nahoru>.

Integrovaná střední škola Cheb: Historie a současnost [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.iss-cheb.cz/o-skole/historie-a-soucasnost/>.

JANČAROVÁ, Markéta. *Právní úprava výuky náboženství v Českých zemích v 19. a 20. století* [online]. Praha: Společnost pro církevní právo, 2008, 28.2.2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/30-41/39-cele.pdf>.

JANDOVÁ, Soňa. *Vývoj školské správy v meziválečném Československu* [online]. Brno, 2010 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/79640/pravf_b/. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana. *České učitelstvo a Hasnerovy zákony* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2014-03-16]. ISBN 1213-7499. Dostupné z: http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/e-pedagogium/e-pedagogium_2010/eped_III.pdf.

MORKES, František. *K historii českého církevního školství*. [online]. 2000 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc.

MORKES, František. *Proměny povinné školní docházky. Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy* [online]. Praha: GNOSIS, 2010, roč. 2010, č. 33 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5492>.

Muzeum Cheb: Kola Eska-Premier. [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.muzeumcheb.cz/Expo/Expon/Kola.html>.

PODHORSKÝ, Lukáš. *Encyklopedie města Chebu: Osudy a tváře Chebu - Felicitas Hart (rozená Steiner)* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/osudy-a-tvare-chebu>.

PODHORSKÝ, Lukáš. *Encyklopedie města Chebu: Klášter milosrdných sester* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/klaster-milosrdnych-sester>.

PODHORSKÝ, Lukáš. *Encyklopedie města Chebu: Gymnázium* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/gymnazium>.

PODHORSKÝ, Lukáš. *Encyklopedie města Chebu: Rudolfinum* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/rudolfinum>.

PODHORSKÝ, Lukáš. *Encyklopedie města Chebu: Lesnická škola* [online]. 2004 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/encyklopedie/lesnicka-skola>.

Školákem v protektorátu - Projekt památníku Terezín: Slovník pojmů a jmen [online]. 2011 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php?option=com_glossary&task=list&letter=R&Itemid=66

ZUBAČOVÁ, Lenka. *Měsíčník Krušné hory - západ: Ještě k paličkování.* [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.herzgebirge.cz/historie/krajkarstvi-v-krusnohori-lenka-zubacova-muzeum-karlovy-vary/>.

Prameny⁴⁶

Státní okresní archiv Cheb: Kronika české obecné školy 1921-1938.

Státní okresní archiv Cheb: Kronika učitelského ústavu sester svatého Kříže 1928-1939.

⁴⁶ Tyto prameny jsou dostupné také z: <http://www.portafontium.cz/searching/chronicle>

ABSTRAKT

ERNESTOVÁ, Jitka. Historie vzdělávání ve městě Chebu od konce 19. století do poloviny 20. století. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologie. Vedoucí práce R. Svoboda.

Klíčová slova: církev, kronika, škola, vzdělání

Tématem bakalářské práce je doposud nezmapovaná oblast vzdělávání. Práce je zaměřena na konkrétní město a dobu. Jedná se o město Cheb, v období od konce 19. století, ke vzniku samostatné Československé republiky až do poloviny minulého století. V první části práce je uveden všeobecný nástin ekonomické a politické situace na Chebsku a z této situace vycházející potřeba zajištění různých typů vzdělávání. Následně práce obsahuje souhrnný přehled významných vzdělávacích subjektů v Chebu.

ABSTRACT

History of education in town Cheb from the late 19th century to the middle of the 20th century

Klíčová slova: Curch, chronicle, school, education

The theme of Bachelor thesis is still uncharted field of education. The thesis is focused on a specific city and time. It is town Cheb in the period from the late 19th century to the foundation of an independent Czechoslovak Republic until the middle of the last century. The first part gives a general outline of the economic and political situation in the Cheb region and the situation based on the need to provide various types of education. Next, the thesis contains an overview of major educational institutions in Cheb.